

Privatarkiv nr. 115

KINGS BAY ARBEIDERFORENING

Arkivkatalog

1945 - 1964

INNHold:

OM KINGS BAY ARBEIDERFORENING	2
FAGBEVEGELSENS FORHOLD - 1917-1925	2
KINGS BAY ARBEIDERFORENING 1925-1929	2
FAGLIG ARBEID 1945-1948	3
VANSKELIGE ÅR MED STORE ULYKKER - 1948-1953	3
ARBEIDERFORENINGEN 1953-1963	4
FORMENN I KINGS BAY ARBEIDERFORENING 1945-1964	5
KILDE (AVSKRIFT FRA)	6
OM ARKIVET OG KATALOGEN	7
ARKIVET	8
MØTEPROTOKOLLER 1945-1963	8
TELEGRAMMER ORDNET KRONOLOGISK 1955-1964	8
KORRESPONDANSE OG SAKSDOKUMENTER ORDNET KRONOLOGISK 1947-1964	8
KORRESPONDANSE OG SAKSDOKUMENTER ORDNET ETTER EMNE 1958-1964	8
REGNSKAPSPROTOKOLLER 1945-1964	9
REGNSKAPSBILAG 1945-1963	9
REVISJONSPROTOKOLLER 1958-1959	9
RELEVANT MATERIALE I ARKIVET TIL KINGS BAY KULL COMP. A/S (PRIVATARKIV NR. 72) 1925-1963	10

OM KINGS BAY ARBEIDERFORENING

Allerede i de første gruvedriftsårene i Ny-Ålesund grodde spirer til en fagforening. Det faglige arbeidet kom etter hvert i fastere former, og Kings Bay Arbeiderforening ble stiftet i 1925. Foreningen opphørte sammen med gruvedriften i 1929, men startet opp igjen i 1945. Foreningen hadde en meget aktiv periode frem til gruvedriftens slutt i 1963.

Fagbevegelsens forhold - 1917-1925

Fra gruvedriftens begynnelse i 1917 kom det initiativ til organisering av arbeiderne i Kings Bay. Der som i Longyearbyen gjorde syndikalistiske ideer seg gjeldende.

I juni 1917 ble Spitsbergens syndikalistiske føderasjon dannet i Tromsø. Den søkte å organisere samarbeid mellom folk på de forskjellige arbeids-plassene på Spitsbergen. I juli 1917 brøt det ut streik i Longyearbyen med alvorlige konfrontasjoner. Syndikalistene la vekt på streiker. De hadde mistro til statlige myndigheter og til militærvesenet.

Mange av arbeidstakerne i Ny-Ålesund hadde vært i gruver og på anlegg på fastlandet, der fagbevegelsen hadde vært aktiv. Hele sommeren 1919 lå gruvevirksomheten i Ny-Ålesund nede pga. lønnskonflikt. I oktober tok gruvearbeiderne opp arbeidet, men la det ned igjen i november. Streiken varte helt til slutten av januar 1920.

Fagforeningen i Longyearbyen hadde ikke vært tilsluttet Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon (LO) før i 1920. Samme år stiftet arbeiderne på Bjørnøya og hos Kings Bay fagforeninger med tilslutning til Norsk Arbeids-mandsforbund og Landsorganisasjonen. Med denne tilslutningen måtte syndikalistene vike. Ved Kings Bay nådde man gjennom forhandlinger frem til enighet på vilkår man kunne være fornøyd med (ifølge "Arbeidsmanden", organ for Norsk Arbeidsmandsforbund).

Arbeidsforholdene i Kings Bay var i begynnelsen av 1920-årene på mange måter vanskelige og ulykkesfarlige. Boligforholdene var beskjedne, men mange ansatte var ikke vant til bedre forhold hjemmefra. Matstandarden kunne nok variere, man gjennomgående holdt den brukelig standard etter tidens forhold. Reisen fra og til fastlandet skjedde under kummerlige forhold.

Det var forskjell på arbeider og funksjonær. De spiste i adskilte messer, og de hadde ulike tariffavtaler. Funksjonærene hadde forskjellige fordelere. Den sosiale avstanden mellom arbeider og funksjonær var likevel mindre i Ny-Ålesund enn i Longyearbyen.

Fagbevegelsen hadde mye å ta fatt på. Isolasjonen av Ny-Ålesund om vinteren gjorde det vanskelig for forbundet å støtte foreningen. Bedriften ansatte arbeiderne på sesongkontrakter. Arbeidere som opponerte mot bedriftsledelsen, kunne sendes ned etter endt sesong.

Kings Bay var et privat aksjeselskap. Allerede fra 1920 måtte selskapet ha finansiell støtte fra staten. Dette skjedde bla. ved at staten inngikk avtale om kjøp av kull mot forskuddsbetaling. Selskapets vanskelige økonomi skapte usikkerhet om fremtiden og vanskeliggjorde fagbevegelsens arbeid.

Kings Bay Arbeiderforening 1925-1929

Etter en tids stillstand i fagforeningsarbeidet i Longyearbyen ble fag-foreningen der stiftet på nytt i 1925 (Longyearbyen Arbeiderforening). Samme år stiftet også arbeiderne i Ny-Ålesund sin forening på nytt (Kings Bay Arbeiderforening).

Det var fortsatt usikre tider. Vinteren 1925-26 innstilte selskapet gruvedriften, men holdt gruvene og byen ved like. Ved tariffrevisjonen i 1926 og 1927 måtte arbeidstakersiden godta lønnsnedslag. I 1926 fikk de an-satte feriepenger. De som ønsket det, kunne fra 1926 få permisjon til å reise på ferie på fastlandet.

Organisasjonsprosenten var i 1928 høy i Kings Bay (90 av 120 mann). Longyearbyen Arbeiderforening hadde samme året bare 105 av 380 som med-lemmer. Ved tariffoppgjøret i 1928 reiste

sekretær Eikefjord i forbundet til Kings Bay og Store Norske. I Ny-Ålesund forhandlet han sammen med to av arbeidernes tillitsvalgte. Forhandlingene førte ikke frem, så partene ble enige om frivillig voldgift. Voldgiftsdommen ga mindre lønnsnedslag enn arbeidsgiveren hadde krevd og gikk arbeidsgiveren imot på prinsipielt viktige punkter.

Gruvedriften i Kings Bay ble avvirket høsten 1929. Bare et fåtallig vaktmannskap skulle bli igjen i Ny-Ålesund. Og med dette opphørte også fag-foreningens virksomhet der. Det ble drift igjen i Ny-Ålesund sommeren 1941, men den 29. august ble befolkningen evakuert til Storbritannia. Det var ingen fagforenings-virksomhet i denne korte perioden.

Faglig arbeid 1945-1948

Det ble satt i gang ny virksomhet i Ny-Ålesund etter krigen fra 13. august 1945. Fagforeningsarbeidet kom snart i gang. Foreningen holdt sitt første møte den 2. september. Her ble Anton Østhuus valgt til formann. Partene inngikk ny tariffavtale i september. Foreningen fikk plass i matkomiteen.

Medlemsmøtet den 14. oktober valgte etter samråd med bergmesteren et bedriftstilsyn, som skulle se til at arbeidet foregikk på en betryggende måte. På medlemsmøtet i mai 1946 fikk de fremmøtte orientering om ny ferie-lov. I 1946 vedtok foreningen retningslinjer for en lokal sykekasse.

Fra protokollen til medlemsmøtet i september 1946 het det at "styret på-pekte at arbeidsklærne ble oppbevart i soverommene og at det var ønskelig at bad ble opprettet med lompskap.."

I januar 1947 stiftet funksjonærene Kings Bay Handels- og kontor-funksjonærers forening, tilsluttet Norges Handels- og Kontorfunksjonærers forbund (i LO).

I desember 1947 fikk foreningen henvendelse fra Innhavet Veiarbeider-forening angående støtte til de etterlatte etter et fagforeningsmedlem. Han etterlot seg hustru og fem barn under 16 år med tuberkulose. Foreningen ga 50 kroner. Man hjalp gjerne nødstedte.

I mars 1948 besluttet foreningen i samarbeid med funksjonærforeningen å arrangere skirenn.

Gruveveteranen Clas Adamson pekte i et medlemsmøte på at renholdet i gruvestuene (ved gruveinnslagene) var mangelfullt. I mai 1948 diskuterte medlemmene en gruveeksplosjon der to gruvearbeidere var blitt skadet. Med-lemmene pekte på mangelfull gassmåling, tilfredsstillende ventilasjon og utilstrekkelig samarbeid mellom de ansatte i gruva. Høsten 1948 forhandlet partene om en forsikringsordning for de ansatte. Det skulle opprettes et redningsmannskap for gruva.

I de første årene etter krigen sto arbeiderforeningen overfor en rekke uløste oppgaver: Boligforholdene var langt fra tilfredsstillende, det kunne være misnøye med matstandard og av og til kom det til matstreik, og med god grunn kunne arbeiderne klage på transporten til og fra Svalbard med opphold i kullbaksen (lagringsrommet for bunkerskull). Dessuten innebar arbeidsforholdene ulykkesfare.

Tariffavtalen fra 1946 hadde i § 15, punkt 1, denne bestemmelsen: "Klager fra arbeiderne anmeldes til bedriften på en sådann måte at ingen hindring eller stans i arbeidet finner sted på grunn av klagens anmeldelse eller under dens behandling." I punkt 4 het det: "Tvist som måtte oppstå i vinterhalvåret, og hvormed der ikke kan oppnås enighet ved forhandling på stedet, blir å oppta til forhandling som ovenfor nevnt straks etter første båts ankomst til Norge fra Kings Bay." Denne bestemmelsen gikk igjen i senere overenskomster. Med slike bestemmelser var arbeiderforeningen avhengig av den stedlige ledelsens forhandlingsvilje.

Vanskelige år med store ulykker - 1948-1953

Den 4. desember 1948 inntraff en eksplosjon i Ester III-gruva, der 15 om-kom. På styremøtet i arbeiderforeningen den 15. desember lød vedtaket: "...ingen mann i gruva, før svar fra bergmesteren forelå." Og: "Pumpe og vifte i gruva skal berges." Den 17. desember vedtok arbeiderne å starte ryddingsarbeid etter at bergmesteren telegrafisk hadde bedt om det.

På medlemsmøtet i mars 1949 ble det forlangt mer regelmessig vasking av brakkene. Gruvesekretær Ole Beck fra forbundet besøkte medlemsmøtet i mai 1949. Han orienterte om tarifforholdene og granskningen etter eksplosjons-ulykken. Kommisjonens rapport ble lagt frem på et møte i juni. Foreningen engasjerte seg sterkt i spørsmål vedrørende sikkerheten i gruva. Temaet gikk igjen på

medlemsmøtene, i kontakten med bergmesteren og gjennom de valgte medlemmene i gruvetilsynet.

Den 7. januar 1952 inntraff en ny eksplosjon (i Ester V), der ni personer omkom. Den regjeringsoppnevnte undersøkelseskommisjonen fant det påtrengende nødvendig med en rekke forbedringer av sikkerheten. En del til-tak var allerede foreslått av kommisjonen etter ulykken i 1948.

Den 19. mars 1953 skjedde enda en eksplosjonsulykke, og 19 mann omkom. Regjeringen oppnevnte en ny kommisjon. Arbeiderne telegraferte til justis-ministeren at de ikke ønsket å gjenoppta arbeidet før kommisjonen hadde ankommet. Departementet svarte at bare helt nødvendig opprydding skulle skje inntil kommisjonen hadde fått gjort sitt arbeid.

Ulykkene representerte tap av gode kamerater, tap for de etterlatte, utrygghet mht. ulykkesfaren i gruva og usikkerhet om bedriftens fremtid. Disse årene ble en stor påkjenning også for arbeiderforeningen.

Arbeiderforeningen 1953-1963

To representanter for Direktoratet for arbeidstilsynet kom på befaring i Ny-Ålesund høsten 1953. Av deres rapport fremgikk det at bedriftens innsats for hygiene, avfallshåndtering og vedlikehold av boligbrakkene var langt fra tilfredsstillende. Under tarifforhandlingene året før forhøyet be-driften arbeidernes betaling for kost og losji. Bedriften hadde lovt å bedre boligforholdene. Det hadde ikke skjedd.

Vinteren 1953-54 drev Kings Bay ingen ordinær produksjonsdrift. Bare 72 ansatte overvintret. Oppfærings- og undersøkelsesarbeidene fortsatte i 1954-55, også denne vinteren med redusert belegg. Selskapet hadde til-svarende drift i 1955-56.

Med redusert belegg hadde arbeiderforeningen færre medlemmer. Johan Ødegaard var formann i 1953 og ble avløst av Johan Svenningsen, som fikk mange års formannstid. Med Stortingets vedtak i mars 1956 om en modernisering av gruveanlegget fikk arbeiderforeningen et grunnlag for å se fremover.

I juni 1956 valgte arbeiderforeningen hyttekomité. Bedriften skulle stille gratis materialer og inventar til rådighet til vedlikehold og bygging av hytter. I oktober 1956 valgte generalforsamlingen en brakkesjef for hver boligbrakke (bl.a. Johannes Sæter for Brakke 2). Foreningen valgte Oddmund Holte til nestformann og gjenvalgte formannen Johan Svenningsen.

I 1957 besluttet halvårsmøtet å overføre biblioteket til velferdsrådet. I november 1957 valgte foreningen tre av styremedlemmene til det nyopp-rettede dødsskadefondet (en forsikring der bedriften betalte det meste av premien). Foreningen hadde fått brev fra et tidligere medlem, hvis kone hadde fått tuberkulose. Paret hadde to barn. Styremøtet vedtok å bevilge 100 kroner og legge ut bidragsliste på spisesalen (det kom inn 700 kroner).

Den 29. januar 1958 valgte påtroppende gruveskift å gå hjem, fordi det gjennom flere skift ikke hadde vært varmt vann i gruvebadet (skyldtes om-legging av anlegget). Massemøtet samme ettermiddag krevde at bedrifts-ledelsen umiddelbart ordnet med varmt vann. Foreningsledelsen hadde møte med driftsbestyrer Einar Grimsmo og ingeniørene Kjell Johansen og Stanislaw Guzowski. De ordnet opp i løpet av kvelden. Den 8. mars 1958 feiret Kings Bay Idrettslag 10-årsjubileum. Arbeider-foreningen bevilget 1000 kroner til laget. I mars 1958 vedtok foreningen å forhøye satsene i den lokale sykekassen, slik at sykepengene ble 8 kroner dagen den første uken, 15 kroner dagen den andre uken og 30 kroner dagen den tredje uken.

I juni 1958 hadde foreningens representantermøte med Kings Bays styre. Styreformannen, Karl Skjerdal, redegjorde for bedriftens økonomiske stilling, vanskene på kullmarkedet og behovet for å innskrenke arbeids-stokken til høsten. Fagforeningsformannen poengterte at flest mulig måtte holdes i arbeid, og at ansiennitet måtte legges til grunn ved oppsigelse.

I ekstraordinært medlemsmøte i april 1959 gjaldt sak 2 arbeidstilsynets utkast til nye sikkerhetsforskrifter for kullgruvene på Svalbard. "For-mannen siterer fra forslag kommet fra selskapet angående skjerpete be-stemmelser. Videre forslag fra sikkerhetsnemnda og foreninga." Foreningen engasjerte seg i hvordan de nye forskriftene burde være. De trådte i kraft i 1961.

På medlemsmøtet i juni 1960 besluttet foreningen etter samråd med Longyearbyen Arbeiderforening å flytte foreningens ulykkesforsikring til selskapet Tor i Tromsø, og forhøye forsikringsbeløpet til 30 000 kroner.

Av årsberetningen for 1960-61 fremgikk det at medlemstallet hadde økt fra 86 til 108 i løpet av året. Det betydde en organisasjonsprosent på 70. Beretningen for 1961-62 viste at medlemstallet hadde nådd opp i 130.

Gruveanlegget og byen gjennomgikk en modernisering og utbygging i siste halvdel av 1950-årene og

i 1960-62. Det ble en periode med mange nybygg, bedre bolig- og velferdsforhold, bedre sikkerhet på arbeidsplassen og et bedre klima mellom fagforening og bedriftsledelse. Fagforeningen deltok aktivt i diskusjonene om forbedringer og nybygg.

Solidaritet med mennesker i nød gikk igjen i foreningens sakskart og vedtak. Foreningen engasjerte seg både i hjemlige og internasjonale spørsmål. Man ga hjelp så langt det var mulig.

Arbeiderforeningen var liksom lokalsamfunnet mannsdominert. Men de organiserte kvinnene deltok aktivt i foreningsarbeidet, og de kvinnelige ansattes tarifforhold sto jevnlig på møtekartet.

Arbeiderforeningen arrangerte medlemsmøter og mer sosiale sammenkomster og fester. Arrangementene ga inntekter, som i stor grad gikk til tiltak i lokalsamfunnet og til hjelp for nødstedte.

En eksplosjonsulykken den 5. november 1962, der 21 mann omkom, rammet hele Kings Bay-samfunnet. Den politiske debatten etter ulykken gjorde bedriftsledelsen, Industridepartementet og Gerhardsen-regjeringen til skyteskive. Arbeiderforeningen uttrykte sin støtte til ledelsen, og uttalte tro på at driften skulle kunne fortsette i det nye Vestre Senterfelt.

Arbeiderforeningen gikk sammen med bedriften og kvinneforeningen Polar-klokken om å få reist en bauta over de som hadde omkommet i Kings Bays gruver siden starten i 1917 og til 1963. Svenningsen holdt tale ved avdukingen den 13. juli 1963. Dagen etter holdt Kings Bay Arbeiderforening sitt siste møte.

Formenn i Kings Bay Arbeiderforening 1945-1964

<u>Valgtidspunkt</u>	<u>Navn</u>
02.09.1945	Anton Østhuus
06.01.1946	Egil Aspås
07.04.1946	Anton Østhuus
10.06.1946	Mikkel Lyngen
07.12.1946	Halvdan Øveraas
11.02.1947	Ingvald Rødås
18.01.1948	Mikael Træen
18.07.1948	Arnt Jakobsen
09.01.1949	Alf Myrvoll
1950	Alf Myrvoll
1951	Ingvald Rødås
1952	Ingvald Rødås
1953	Johan Ødegaard
1953	Johan Svenningsen
16.11.1955	Johan Svenningsen
05.10.1956	Johan Svenningsen
14.09.1957	Johan Svenningsen
07.09.1958	Andreas Bjørnsvik
23.11.1958	Johan Svenningsen
27.09.1959	Alf Holdhus
07.07.1960	Johan Svenningsen
11.09.1960	Johan Svenningsen
22.01.1961	Andreas Bjørnsvik
10.09.1961	Johan Svenningsen
14.10.1962	Johan Svenningsen
14.07.1963	Arne Storvik

Kilde (avskrift fra)

Hanoa, Rolf: Kings Bay Kull Comp. A/S 1917-1992. Fra gruvedrift til forskningsservice på Svalbard, Oslo 1993.

OM ARKIVET OG KATALOGEN

Våren 1995 ble vi klar over at arkivet etter Kings Bay Arbeiderforening befant seg i Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek i Oslo. Vi tok umiddelbart kontakt for om mulig å få til en overføring av arkivet til Statsarkivet i Tromsø. Et poeng for oss var at arkivet ville utgjøre et verdifullt supplement til Kings Bay-arkivet, som ble avlevert/overført til statsarkivet i 1990-1991 og ordnet og katalogisert i 1993-1994. Dessuten ville det supplere vår omfattende samling av Svalbard-arkiver generelt.

Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek møtte oss med stor forståelse og velvilje, og etter at det var klarert med Norsk Arbeidsmandsforbund, ble arkivet overført hit i oktober 1995 og eiendomsretten overdratt til Statsarkivet i Tromsø.

Arkivet er blitt ordnet og katalogisert av undertegnede for bevilgede midler øremerket arkivvernet for Svalbard. Det dekker perioden 1945-1964, og utgjør 0,5 hyllemeter. Helt til slutt i arkivkatalogen er det henvist til relevant materiale i arkivet til Kings Bay Kull Comp. A/S.

--- over et løpenummer viser at materialet ligger i arkiveske, det øvrige vil være protokoller.

Statsarkivet i Tromsø, 29. november 1995

Tore Sørensen e.f.
konsulent for Svalbard

ARKIVET

Møteprotokoller 1945-1963

1	02.09.1945-01.03.1947	
2	05.03.1947-04.09.1949	
3	26.11.1955-27.08.1958	Styremøter
	16.11.1955-22.01.1961	Medlemsmøter
4	11.09.1958-26.10.1961	Forhandlinger med Kings BayKull Comp. A/S
	11.04.1962-30.08.1962	Gruppemøter
5	17.09.1958-21.04.1963	Styremøter
6	09.04.1961-14.07.1963	Medlemsmøter (også årsberetning 1960-61)

Telegrammer ordnet kronologisk 1955-1964

7	1955-1964	Mest telegrammer til/fra Norsk Arbeids-mandsforbund
---	-----------	---

Korrespondanse og saksdokumenter ordnet kronologisk 1947-1964

8	1947,1949, 1953-1964	
---	-------------------------	--

Korrespondanse og saksdokumenter ordnet etter emne 1958-1964

9	1961-1964	Korrespondanse med Norsk Arbeidsmandsforbund
	1958-1960	Korrespondanse med forsikringsaksjeselskapet "Trygd", Oslo
	1960-1963	Korrespondanse med forsikringselskapet "Tor", Tromsø
	1963-1964	Korrespondanse med livsforsikringselskapet "Samvirke", Oslo
	1960-1961	Årsberetning
	1961-1962	Årsberetning

Regnskapsprotokoller 1945-1964

10	31.09.1945-31.12.1946	Kassajournal
11	01.01.1953-07.09.1958	Kassajournal
12	01.09.1961-25.07.1964	Kassajournal
13	01.01.1953-12.07.1963	Regnskapsutdrag

Regnskapsbilag 1945-1963

14	1945-1947, 1959-1963
----	-------------------------

Revisjonsprotokoller 1958-1959

15	05.02.1958-25.09.1959
----	-----------------------

Relevant materiale i arkivet til Kings Bay Kull Comp. A/S (privatarkiv nr. 72) 1925-1963

---

0   **(løpenr. 138)**
1945-1947   Forhandlinger med Arbeiderforeningen
1953-1963   Arbeiderforeningen

---

0   **(løpenr. 139)**
1925-1962   Overenskomster mellom Kings Bay Kull Comp.A/S og Norsk
Arbeidsmandsforbund
1945-1952   Overenskomster med Norsk Arbeidsmandsforbund
1951   Forslag til endringer i gjeldende overens-komst med Norsk
Arbeidsmandsforbund
1952   Ny overenskomst
1952-1961   Avtaler, overenskomster, vedtekter
1949-1954   Lønnstvister

---

0   **(løpenr. 140)**
1928-1929   Sykekassen

---

0   **(løpenr. 329)**
1959   Overenskomst mellom Kings Bay Kull Comp. A/S og Norsk
Arbeidsmandsforbund og dets lokale forening i Kings Bay
1956   Rundskriv fra Rikstrygdeverket om syketrygd
Udatert   Forslag til vedtekter for Kings Bay døds-skadefond